Ч. 66. (10.741). Львів, пятниця 26. березня 1926. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМИНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло" Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передпол.
Рукописи не звертаються.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·50 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ:
В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 лр., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к. Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси ... зол.

Ціна одного примірника 20 сот.

Польська політика і Ліґа Націй.

Зміна тактики на міжнародній арені. — Зворот у французькій опінії. — Чому Польща не повинна ввійти до Ради Ліґи.

У „Revue Internationale" з 1-го березня ц. р. находимо статтю проф. М. Лозинського п. з. „Ліґа Націй і Польща", з якої подаємо тут деякі місця в перекладі:

„На IV. Зборах Ліґи Націй у вересні 1923 р. Польща поставила свою кандидатуру до Ради цих Зборів, одначе не мала успіху. Характеристичне, що польський уряд у своїй заяві в соймі признався, що причиною цієї невдачі були протести Українців і инших поневолених народів у Польщі та їх поклик до всесвітньої совісти... Французькі вибори з 11. мая 1924 р. дали перевагу лівому блькові і Ерріо та Пенлеве, які перші підписали протести проти білого терору в Польщі і тепер стали один президентом міністрів, другий президентом парляменту. Польща була в небезпеці, що її політика супроти поневолених народів зустрінеться з великою опозицією в урядових французьких колах. Тоді вона рішила: не змінюючи політики супроти поневолених народів, змінити тактику супроти міжнародньої опінії. Уряд продовжуючи немилосердно переслідувати всіх тих, які зважились ставати в обороні поневолених народів, силкувався на чужині переконати оборонців поневолених, що їх протести є безпідставні. У цьому напрямку пішла велика пропаганда в Льондоні, Парижі та Женеві.

„Одночасно польський сойм приняв закони про мову. Ці закони є в дійсности знаряддям польонізації в руках польського уряду, але на чужині змальовують їх як доказ ліберальних тенденцій Польщі супроти своїх меншостей. Пригадаймо, що на V-их Зборах Ліґи Націй у жовтні 1924 р. мін. закорд. справ Скшинський заявив, що ці закони вдоволяють національні меншости і ще раз обіцяв, що польський уряд заснує український університет. Треба признати, що до польської пропаганди прислухались не в одним напрямку. Рада Ліґи Націй, розглядаючи в осени 1924 р. українську скаргу проти Польщі, відмовилась від інтервенції для охорони в-від. Українців поневолених Польщею і вдоволилась польськими обіцянками про „ліберальну" політику супроти національних меншостей.

„Ті, що підписали протести проти білого терору в Польщі, вважали своїм обовязком звернутись до неї з вибаченнями і поклонами. Пенлеве написав передмову до одної книжки про польську армію, а Ерріо, який мав славу між Українцями та иншими поневоленими народами їх щирого приятеля, видрукував недавно в „Messager Polonais" статтю, яку можна вважати звеличанням сучасної Польщі. Цей самий зворот позначився в лівій французькій пресі... Одержавши таким робом французьку публичну опінію, польський уряд в закордонній політиці зробив крок наперед. При нагоді вступу Німеччини до Ліґи Націй він домагається постійного місця в Раді Ліґи. Це прохання є, на нашу гадку, неоправдане..."

І тут автор подає цілу низку арґументів: що в Раді Ліґи повинні сидіти лише великі держави, які справді кермують міжнародньою політикою, а такою Польща не є і імовірно не буде ніколи; внутрішнє становище Польщі як держави є без реальної сили і сумнівної майбутности; сповнене прохання Польщі дасть привід иншим малим державам домагатись постійного місця в Раді; Польща не додержала своїх обіцянок супроти Европи і власних принятих законів; бороначи Польщі, Ліґа створить на найближчих 50 літ нову Альзацію та Льотарингію.

Женевські відгомони.

Парляментарні дебати.

Рівночасно йдуть дебати в двох парляментах над заістнувавшими в Женеві подіями: в польському соймі та німецькому парляменті. Почнемо від Варшави. Премієр Скшинський виголосив на засіданні соймової комісії для закордонних справ обширний реферат про женевські події та боронив свого становища в тому, чому він згодився на нестале місце для Польщі в Раді Ліґи Націй. Він зазначив, що женевські наради почалися під знаком „liberum veto" з двох сторін: Швеції проти признання Польщі місця в Раді Ліґи і Бразилії проти входу Німеччини до Ради Ліґи без поладнання реформи складу тієї ж Ради та без признання в ній місця для Бразилії. І от саме ця звязана з „вето" справа складу Ради була центральною точкою женевських нарад, а инша далеко важніша справа того, як забезпечити мир Европі, як унеможливити міждержавні конфлікти, зійшла на дальший плян.

Польща, по думці Скшинського, репрезентувала та заступала те друге становище, тобто глядiла на те, чи зміна відносин у Раді Ліґи зможе направду служити інтересам миру. Наради, що почалися від „вета", довели до відомих наслідків, а могли довести до далеко гірших, бо до кризи в самій Лізі Націй. У звязку з тим могла наступити кріза самих льокарнських договорів, бо введення їх у життя було звязане з вступом Німеччини до Ліґи Націй. Постулятом Польщі було рівночасно з Німеччиною ввійти до Ліґи Націй, але не з огляду на престиж, але з огляду на інтереси миру, бо „Польща не вірить, щоби забезпечення миру і морального розоброєння було можливе без спільного засідання Польщі з Німеччиною в Раді Ліґи, де спільні наради в мировій атмосфері могли би довести найлекше до можливого сповнення". 90 відсотків народів, зібраних у Женеві — казав патетично Скшинський — визнало слушність нашого узасаднення!

Наконець Скшинський висловив погляд, що Польща осягнула великий сукцес у Женеві дістаючи запевнення несталого місця в Раді Ліґи, чого ще так недавно не могла ніяк добитися.

Посол Стронський зазначив у дискусії, що справа позискання Польщею місця в Раді Ліґи була цілковито неприготована, а далі не находив слів обурення на те, що вороже до Польщі та її домагань становище заняв другий соціялістичний інтернаціонал, тобто німецькі соціялісти, бельгійський делегат Вандервельде і шведський делегат Унден. Бо й якже це можливо, а в голові Стронського це ніяк і поміститись не могло, щоби проти польських домагань (які чейже ставив граф Скшинський) могли виступати якісь там соціялісти, хоч вони й міністрами. Вандервельде був тільки за несталим місцем для Польщі в Раді Ліґи, а англійські соціялісти висловили Унденові аж окрему подяку за його виступи проти Польщі.

Посол Сейда казав, що перед женевською нарадою запевняли польські міродатні чинники про те, що 999 відсотків промовляє за одержанням Польщею становища в Раді Ліґи, але ті запевнення не здійснилися. Розглядаючи справу обєктивно, слід ствердити, що Льокарно збанкротувало, коли не формально, то на всякий випадок у морально-політичному розумінні, иншими словами „дух Льокарна" розвіявся. І хоч Німеччині з тактичних зглядів не випадало зривати Льокарна формально, та не спрямовувати проти себе опінії всеї Европи, то для всіх ясно, що німецький нарід перенятий усім иншим, тільки не духом Льокарна. Штреземан заявив у німецькому парляменті, що німецька делегація здобула в Женеві максімум того, що можна здобути. Коли мова йде про передбачуваний склад Ради Ліґи, то Штреземан має повну рацію.

З того робить Сейда висновок, що Німеччина побідила і як би не „вето" Бразилії, то в Раді Ліґи було би наступило пересунення сил, дуже некорисне для Польщі. Тільки одно з усіх женевських нарад є додатнім, а то те, що Німці знали шолом. А сама справа одержання Польщею сталого місця в Раді Ліґи вже пересуджена. Сейда піддає в сумнів доцільність теперішньої польської закордонної політики, що ангажується виключно в напрямі того, що робить Франція та Англія. Він заявляє, що сойм мусить обстоювати домагання постійного місця в Раді Ліґи. В дискусії забирали ще голос посли Рачк і Домбский. Скшинський відповідав на деякі закиди і висловив знов погляд, що Польща вийшла з Женеви добре а навіть почесно.

У німецькому парляменті, як відомо, апробували женевську політику Штреземана. Лістера 259 голосами проти 141. В дискусії забирали голос представники усіх партій. Провідник націоналістів граф Вестарп заявив, що вислід женевських нарад є кривдою для Німеччини. Німецькі делегати повинні були покинути Женеву та відкликати своє подання про принаття до Ліґи Націй. Штреземан повинен був свій протест проти наділення Польщі місцем у Раді Ліґи довести аж до останньої консеквенції. На будуче уряд мусить застерегтися против всякого уділення Польщі місця в Раді Ліґи, чи то сталого, чи несталого.

Партійний товариш Штреземана пос. барон Райнбаден зазначив, що для нього Ліґа Націй не є нічим иншим, як засобом для досягнення користи. Німеччина мусить вести боротьбу з методами противників. У всіх справах, казав він, про які говорилось з Польщею, отже і в справі торговельного трактату, права населення, ліквідації німецького майна, в національних справах і инших, Польща ніколи не притримувалась закону, так, що не можна передбачити, чи ми в якій небудь справі взагалі дійдемо до порозуміння. Тому мусить прийти хвиля, в якій німецький уряд буде мусіти застановитися над тим, чи йому випадає вести переговори на те, щоби давати польському премієрові спроможність уходити в очах світа за речника миру. А тому в імени моїх політичних приятелів заявляю, що коли ми прийшли на заходi до порозуміння, то справи східні повинні тепер стати на першому пляні нашої східньої політики. Вважаю спільну працю Німеччини і Польщі в Лізі Народів неможливою, доки Польща не стане на ґрунті законности і права.

Соціялістичний посол Брайтшайд боронив політики німецької делегації в Женеві та доказував, що вона не могла не згодитися на несталe місце для Польщі в Раді Ліґи. Далі доказував, що порозуміння з Польщею мусить наступити як найскорiше так само, як уже наступило з Францією. Комуніст Шгекер назвав Ліґу Націй і Льокарно одним великим обманом.

Такі оцінки женевських нарад лунали рівночасно в мурах парляментів двох сусідних держав, що мають зі собою цілу масу невирівнаних політичних рахунків. Одні й другі мури витримували вибухи невдоволення та погроз і обвинувачень на адресу противників, а нещасний „дух Льокарна" ховався стидливо по кутках та гартував себе на усякі манорті несподіванки.

Америка невдоволена.

Американський сенат радив над вислідками останньої сесії Ради Ліґи Націй, про які мав також справоздання амбасадора Гоґтона. Загальне становище до Ліґи Націй було неприхильне. Кульмінаційною точкою критики її діяльности була промова голови сенатської комісії для закордонних справ Бораґа. Сенатор Бораґ заявив, що льокарнський пакт мусів бути здійснений ціною якихсь обіцянок Польщі, що настирливе домагання Польщі, щоби одержати постійне місце в Раді і никове становище Англії та

було якраз навпаки. Хоч в Австрії, як в кожній культурнішій державі не було асекураційного монополю і примусу на будинки, то 80 проц. сільських будинків було обезпечених. На терені Галичини проводили свою успішну діяльність такі поважні і заслужені товариства взаїмн. обезпечень, як „Дністер" і „Краківське Тов. взаїмн. обезпечень", не рахуючи дрібніших і менше заслужених („Вісла") і австрійських („Фенікс"), чеських („Славія") й італійських. Особливо краєві асекураційні установи виконали величезну працю, здобули собі довіря у населення і творили поважну позицію в культурному дорібку Галичини. Чи треба було заводити тут полученний з екзекуціями і брутальністю органів ПДвО. примус, чи варто було спихати ці поважні й заслужені установи на шабель ледве толерованих, субсідіярних інституцій, щоби дати нагоду централістично-монополістичним спекулянтам проявляти „діяльність", яка з асекурацією не має нічого спільного?

Дискусія в адміністраційній комісії сойму повинна довести до переоцінки цінностей, до направи лиха, до привернення повного прав засуджених на ліквідаційні експерименти приватних асекураційних установ.

НОВИНКИ.

— Великодні ферії у всіх школах публичних і приватних будуть тревати: в школах, що святкують тільки українські свята, від великої середи починаючи до понеділка по пров. неділі включно, то є від 28. квітня до 10. травня включн.; в школах, що святкують польські й українські свята, від великої середи до четверга по великодній неділі включно, то є від 31. березня включно до 8. квітня вкл. (польські свята), а від великої середи, то є від 28. квітня до 5. травня вкл. (українські свята). При тому в кожній школі, без огляду на мову навчання і характер школи, не може відбуватися наука безумовно в польський великодний понеділок (5. квітня). Чому цього розпорядку не примінено тут на українській землі також до українського великоднього понеділка у всіх школах? Де ж тут „засада" п. Грабського: „лучити, а не розділювати?"

— Недільні виклади Т-ва „Просвіта". При співучасти Товариства українських лікарів відбувся в неділю дня 21. березня виклад д-ра О. Подолинського „Про туберкульозу". Цей виклад зібрав у бібліотечній салі „Просвіти" ок. 19 слухачів, переважно з молоді. Доволі сумне явище, що наше громадянство не доцінює того роду викладів, не користає з них, а самих аранжерів і референтів знеохочує. Туберкульоза — се ж одно з найбільших лих, з якими треба боротися. Тимбільше, що вона дуже поширена в українському громадянстві, а молодь — в першу чергу шкільна — у своїх 50 відсотках загрожена цею страшною недугою. Якеж страшне це лихо, а боротьба з ним зовсім можлива. Треба тільки знати про всі можливости такої боротьби. До цього змагав виклад, та — на жаль — користь з того не велика. Наша нинішна нотатка має за мету не тільки робити закиди, але вплинути, щоби на викладі д-ра М. Музики „Про бактерії" (з образами), який відбудеться в неділю 28. березня ц. р. в год. 5 вечером в бібл. салі „Просвіти" явилося як найбільше слухачів.

— Передвиборчі лестощі. Польська партія „Піст" намагається з огляду на недалекі соймові вибори зєднати для себе наших Бойків усіми способами. Недавно утворила вона в Турці повітовий секретаріят, який в бюрі „Земського Товариства" устами директора тутешнього кіна Ф. Вольфа уділює що середи безплатних „правних" порад. Крім цього повписувала вона на своїх партійних відозвах — розкинених по цілім повіті — назвиска селян, як Михайло Пухир, війт з Вовчого й Онуфрій Панащик, війт зі Шумича, котрі нібито входять у склад повітового партійного комітету, а котрі є чільними представниками Днівковичівського т. зв. „Українського Народнього Союза"! Врешті збирає вона підписи на петицію станиславівського воєвідства в справі грошевої підмоги для повіту і прирікає своїм збаламученим прихильникам дешевий кредит! На ці підступні заходи свідомий Бойко відповідає: „Борони мене, Боже, від приятелів, бо з ворогом дам собі раду". — *К.*

— Благодать істнування „охрани". Нам доводилось уже кілька разів звертати увагу на факт, що урядовці т. зв. політичної поліції часто при ріжних своїх функціях не люблять показувати своїх документів ні паперів з дозволом, що мають право нести слідство у приватній хаті, робити ревізії, тощо. Про це знають ріжні ошуканці і користаючи з безправного авторитету таких поліційних урядовців, виступають вряди-годи в їх ролі, тероризуючи спокійних людей. Становою такого ревізора вийшов сего 22. квітня Іван Хеміч, буцім-то танцюрист без зайняття. Він хотів застрашити підприємця кольпорт. керівника Малохліба, що знає про його звязки з комуністами і як політичний агент натякав, що справу „можна би якось поладнати", якби йому „помістити". Але сам Малохліба, звіркував, що справа пахне нечисто і повідомив про діяльність Хеміча, який таки встиг повибирати від заляканих людей ріжні „швайгельди".

— Бомбардування собору. Як читачі може тямлять, православний собор у Варшаві засуджений на розбір. Після довгих невдатних спроб динамітової акції з боку ріжних підприємців, перейшло під опіку магістрату. Виявляється, що й варшавський магістрат не є сильніший від динаміту. Праця іде дуже звільна, а що собор усе ще стоїть, рішила скількість систематичних вибухів збільшити на 40%. денно. Варшавські мешканці переживатимуть за дурно прикмі спомини з великої війни та революції. При нагоді нищення собору відкрили під ним величезні муровані склепіння, які вживуть на ріжні крамниці та склади.

— Ц нашої сарайи. У Румунії тріває вже кілька днів страйк адвокатів, які протестують проти обмежень їх професії на лоні нового вартового закону. Відпочивають адвокати й судді, які не можуть вести судових процесів, а терплять ті, що ждуть по вязницях.

Некоролівське прізвище. Бувший наслідник румунського престола Кароль, зрікшись престола, носитеме тепер прізвище, згідно зі законом про „цивільний стан членів королівської родини". Він називатиметься — Карайма.

— Спільне джерело натхнення найшли дивним дивом дня 25. ц. м. два львівські органи „Слово Польське" і „Хвиля", які навіть після польсько-жидівської угоди не мають зі собою багато спільного; помістили одночасно той самий фейлетон з Парижа „Монмартр і Монпарнас"; „Слово Польське" додало: „Кореспонденція власна", а „Хвиля" видрукувала також як власний.

— „Свобода" ч. 12 містить: В справі організації повітів. Ще одні приятелі. Боротьба за владу. Свої про себе. З Радянської України. З партійної організації. Польські тюрми перед судом. Змінюють соймовий виборчий закон. Образок за два сотики. Нелюдські арештування на Волині. Земельна справа на Україні. Що чувати в світі. Новинки. На допомогу весняним засівам. Бразилія заперта. Дрібні вісти. Нові книжки і видання. Всячина. Смішне. Дописи з краю.

— З кіна. У кіні „Лев" почалась вистава нової бесі „Любовне шаління" у головній ролі з Лія де Путті і комедії „Спадкоємці дядька Альфреда". — У кіні „Палас" нова драма з льондонського життя „Світ і його спокуси".

— Український Хор Дм. Котка у Львові. В переїзді на Німеччину і Швецію, до Львова загостить відомий Український Хор під проводом Дмитра Котка, і дасть в салі Народнього Дому тільки два концерти в днях 27. і 28. березня. Білети в ціні від 1 до 5 зол. продає Народня Торговля. 768 б) 1—3

Дописи.

Надвірна. *Польщення у рідних школах.* В осени (жовтень) 1925 р. прийшло до громади Молодьків, як і до инших громад повіту, письмо від Ради Шк. повітової, що мовою навчання в 2-клясовій школі у нас буде мова „русиньска". Одначе з того невеликий хосен, бо діти мусять учити ся історії й инших предметів — як в гімназії — по польськи! Калічать дитячі душі, як можуть. Про навчання української історії, розумієтьcя, й чого не чувати. Що більше! Всі наші імена по відказу інспектора змінено в каталогах на польські. Так Василь — це Базилі, Юрко — Бжи, Іван — Ян і т. д. Таксамо називають ся наші діти у шкільних свідоцтвах. До того треба ще додати, що діти мусять уміти співати „Боже, цось Польске" і инші патріотичні гимни, а вивіска на всіх школах також у „паньствовем єнзику": „Паньствова Повшехна Школа". По чиж же тут писати, що школа в Молодьків „русиньска", коли вона більше польська, як утраквістична? Таксамо, коли не гірше, виглядають школи в цілому надвірнянському повіті, де спольщено всі українські школи. Коли скінчиться наше горе на шкільному полі? **Щирий.**

Памятаймо! Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист в добі лихоліття

Оповістки.

Репертуар Українського Наддніпрянського Театру під дир. О. Мітинкевичевої.
Радимно. Саля „Сокола".
25.III. „Шлапак".
26.III. „Вихрест".
27.III. „Маруся Богуславка".
Готується до постави вист. „Надія" (Гайєрманса). Театр пошукує тенора. 3—4

Вп. пп. д-р Кость і Оксана Воєвідки зі Стинави на-пом. ... надіслали жертву на „Рідну Школу" 30 зл. дол. Щиру подяку складає Головна Управа УПТ. 1449 1—1

Дня 1. квітня 1926 р. о год. 2-ій по пол. заходом Філії „Союза Українок" в Яворові відбудеться жіночий зїзд, на який проситься усе жіноцтво яворівського повіту о численну участь. — *І. Павлова* голова, *Іванна Кульчицька* секретарка. 146. 1—1

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.

воленій нації добитися хоч би такого „спростування", той всетаки мусить признати, що впливовий орган французької опінії виявив добру волю, допускаючи до „audi tur" з українського боку. Жалко тільки, що редакція французького органу, допускаючи українські вияснення, помішала їх з дальшими нечесними й незгідними з правдою польськими інформаціями. А ті інформації мають на меті вмовити в французьку публичну опінію концепцію якоїсь „секції українознавства", на яку ніби то були погодилися українські професори і якій роблять перепони українські політичні кола. Але — мовляв — польський уряд не спить і небавом знову почнеться все наново зі „секцією".

Польські інформації мають на меті одурити Европу, що ніби то щось робиться в справі українського високого шкільництва, але чи це принесе їм користь, а головно чи розвяже наболілу університетську квестію, що найменше треба сумніватися.

З українського Закарпаття.

За назву нашого народу. — Боятьcя національної свідомости!

Ужгород, 21. березня.

Недавно тому один з провідників комуністичного руху на Закарпатті, редактор „Карпатської Правди" Іван Мондок, заявив, на великих зборах у Сваляві, що закарпатські Українці (так і сказав) почуваються не тільки до національної єдности з Галичанами і Придніпрянцями, але й змагатимуть усіми силами до зєдинення всіх українських племен і земель в одній українській державі. Промова викликала помітне враження на слухачів, її принято ентузіястично. Комуністична партія Закарпаття, яка у нас істнує легально, проводить цю свою думку послідовно в життя, поширюючи попри соціяльну також національну свідомість в масах закарпатського селянства й робітництва, як при помочі свого органу, так і на численних своїх вічах і зборах. Комуністичні посли із Закарпаття означили свою національність перші як українську — в противенстві до всіх інших Русинів чи Руснаків.

Після тієї промови Мондока, що була до певної міри декларацією тутешніх комуністів у національній справі, на Закарпатті закипіло. Заворушилася особливо чеська влада, настрашена заявою про національно-державну єдність українського народу від Попраду й Тиси до Кавказу. Цеж там! Щоб отой забитий, затурканий закарпатський селянин, такий приступний для всяких експериментів чеських носіїв культури, та міг думати про обєднання в одну державу зі своїми закарпатськими братами, отими знелавидженими Українцями! Таж на щось робляться у нас заходи, щоб витворити з нас ще один нарід, „русинський" чи „руснацкий", до чого несвідомо прикладають руку й такі автохтони, як от посол Куртяк і ин.

Зашуміло після тої комуністичної заяви і в тутешній пресі. В чеських газетках, що тут виходять, завелася ціла політика про назву нашого народу на Закарпатті, про його відношення до инших славянських і т. д. Які тут тільки „фільольоги" не забирають голосу! І чого не виписують! Розуміється, відбирають нам право називатися Українцями, бо цеж не в їх інтересі, і пишуть, що закарпатські Українці (Русини) це ніби частина якогось славянського народу, ще передпотопного і т. п., одначе без означеної назви. Українці — це „вандраки", що втекли перед Поляками й більшовиками сюди — тільки всього.

Так характеризують тут нас чеські „вандраки", що налізли на нашу землю і розпоряжаються, як у себе дома. Не поможуть їм ні їх газетки, ні деякі місцеві автохтони, що радиб вивести звідси всякий слід українства. Українська національна ідея іде і тут вестримно до перемоги.

С.

Біржа.

Америк. дол. 8·07 — 8·10 канад. дол. 7·90 — 7·95, чеські кор. 0·23·12 — 0·23·25, ... 0·3·12 — 0·3·23, франки фр. 0·25·25 — 0·28·50, фр. швайц. 1·48 — 1·54, англ. фунти 37·00 — 37·50.

ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.

Перед упадком польського уряду?

Посольські польські партії, котрі входять у склад коаліції, радили над положенням, витвореним на засіданні ради мін. ППС. на засіданні ухвалила не приймати фінансового пляну мін. Здзеховського. ППС. стверджує, що Здз. ніякого пляну справжньої санації не має і що його аргументи не відповідають домаганням ППС. ані щодо сусп. робіт ані щодо способів доконання ощадностей в буджеті.

24. III. радила також парляментарна комісія НПР. і признала теперішній фінансовий плян міністра скарбу і зміни буджетової комісії в справі буджету зал. такими, що не надаються до акцептування НПР-ом.

Заповіджене на 24. III. засідання Ради мін. відложили, щоби представники коал. клюбів могли порозумітися зі своїми членами. На конференції тій предст. ППС. Марек і Недзялковський жадали від мін. Здзеховського, щоби від 1. IV. скасувати знижку платень урядників і привернути давні платні. Домагалися фондів на суcп. роботи, редукції війська, виступлення проти самоволі адміністрації. Ствердили, що мін. Здз. не предложив фін. пляну і не додержав зобовязань, а старався перекинути тягарі на працюючих. Вкінці категорично домагалися повороту Пілсудського. В дискусії представники партій домагалися ревізії програми коаліції. Премієр скликав на 25. конференцію заінтересованих міністрів для нового розглянення бюдж. прелімінаря на квітень.

Жидівське коло супроти уряду.

На засіданні сіоністичної фракції вибрали нового презеса. Пос. Райх висунув кандидатуру пос. Вигоцького, а пос. Тон през. Гартгляса. Гартгляс заявив, що становища цього не прийме, тому більшістю голосів вибрали презесом сіоністичної фракції пос. Вигоцького.

Опісля йшла дискусія в справі становища сіоністів в жидівськім колі в справі внесення на перехід до опозиції супроти уряду. Пос. Тон заявив, що хоч ухвалу зїзду в тій справі вважає шкідною для Жидів, то в імя партійної солідарности треба її виконати. Посли Райх, Шрайбер, Айзенштайн і Вигоцький заявилися за переходом до опозиції супроти уряду, але щоби передше през. Гартгляс скомунікувався з прем. Скшинським. Пос. Шіпер, Інзлер і сен. Кернер заявилися за негайним переходом до опозиції з зазначенням, що особа премієра не викликає недовіря, але він є заслоною супроти свого кабінету. През. Гартгляс заявився за переходом до опозиції, а потім мав би скомунікуватися з прем. Скшинським для евент. шукання спільного шляху для розвязки справи. У висліді ухвалили одноголосно внесення пос. Тона, яке взиває през. Гартгляса, щоби перед засіданням жид. кола скомунікувався з прем. Скшинським.

Присуд за вбивство Матеотія.

З Кієті повідомляють: У процесі проти обвинувачених за вбивство Матеотія запав 24. III. присуд. Думіні, Вольпі і Воверо засуджені на 5 літ 11 місяців і 20 днів вязниці, досмертну втрату горожанських прав і звороту судових коштів. Обв. Малякрі і Віолі увільнені. Засудженим відложено виконання кари на 4 роки.

Заява довіря для уряду Бетлена.

Мадярські Народні Збори ухвалили резолюцію, яка звільняє уряд від усякої відповідальности у фальшуванні 1000-франківок.

П. Д. В. О.

Легкодушна господарка ПДВО. публичним грошем.

На початку ц. р. в адміністраційній комісії польського сойму розглядано звіт Найвищої Палати Державної Контролі про господарку Польської Дирекції Взаїмних Обезпечень, офіціяльної асекураційної інституції, яка за короткий час свого істнування здобула собі широку славу серед населення. Подробиці, які виявила дискусія, є гідні того, щоби їх увіковічнити на сторінках преси не лише на вічну память, але й на доказ того, як не повинноси господарити публичним майном.

Ще одна замітка: теперішній час дає таку масу матеріялу до скандальної господарки публичним грошем, видвигає на денне світло такі визиваючі факти, що чесна преса, змагаючи до направи лиха, почуває свою повну безсильність. Є це просто потопа, на яку складається зла воля, ігноранція, неграмотність, анархічність, самоволя, матеріяльна пожадливість і т. и. Зі стихійною силою ця потопа як лява з розшалілого вулькану заливає суспільне життя. А всетаки, навіть почуваючи свою безсилість, слід протиставитися тій потопі, боротися зі шкідливою стихією морального і матеріяльного розкладу. В тому розумінні справу ПДВО видвигаємо може не так з точки погляду і кваліфікації типовости цих аявищ (на це є ще маркантніші факти!), як радше тому, що ця офіціяльна установа вілася в печінки широких народніх мас. Звертаючи увагу на господарку ПДВО, не руководимося національними мотивами, тільки загально-громадськими.

Щож виявив звіт Найвищої Палати Державної Контролі, а радше: що виявила дискусія в адміністраційній комісії польського сойму над господаркою ПДВО?

ПДВО, побудована на монополістичній і централістичній основі, випосажена найвищими — так сказатиб — судовими й екзекутивними правами, обезпечена примусовою допомогою адміністративної влади, звільнена від конечности конкуренції і пропаганди асекурації, вагу своєї помисловости і діяльности перекинула на ділянку, яка з обезпеченням не має нічого спільного. І так зловживість тієї установи проявилася в секатурі відданого в її неволю населення, а „геніяльність" в спекулятивних інтересах, які пожерли значну частину публичних грошей, стягнених від населення в формі асекураційних премій.

Про першу ділянку „діяльности" ПДВО ще будемо говорити, а тепер звернемо увагу на другу, користуючись даними, вже виявленими польською пресою.

На перший плян слід поставити будівельні підприємства ПДВО. До спілки зі Союзом будівельних кооператив (Związek Spółdzielni Budowlanych) і Загальним Союзом льокаторів (Powszechny Związek Lokatorów) набула вона більшість акцій Будівельного Банку (Bank Budowlany). Цю трансакцію заключено, правда, за дозволом міністерства скарбу (якого діяльність базувалася на відомих повновластях, уділених міністрові скарбу, а які то повновласти тепер виявилися протиконституційними!), та всетаки протизаконно, без згоди надзірної влади. Будів. Банк взявся будувати готель „Гельветія" („Helvetia") у Варшаві за швайцарські капітали в заміну за дозвіл на вивіз яєць. Цілу цю трансакцію пізніше закасіоновано, одначе підприємство скінчилося поважними втратами ПДВО.

Свою окрему сторінку має ПДВО і в розборі православного собору на Саському майдані. Трактуючи цю імпрезу яко зисковий інтерес, ПДВО субсидіювала Союз будівельних кооператив, який пялився розібрати величавий собор. Ця інституція, яка проявляла свою будівельну діяльність в нездарній розбірці собору, істнувала тільки завдяки фінансовій піддержці ПДВО. Одначе й тут не зроблено інтересу, тільки понесено значні втрати. Фінансуючи Будів. Союз, ПДВО мабуть мала на меті на мармораx собору посередньо відбити собі втрати, заподіяні біржевою грою ПДВО на акціях, веденою під кінець 1923 р. в порозумінні з Польським торговельним банком (Polski Bank Handlowy) і Земським кредитовим банком (Ziemski Bank Kredytowy) всупереч законним постановам обовязуючим ПДВО.

Найв. Палата Держ. Контролі ствердила, що не зважаючи на постанови закону — ПДВО льокувала свої фонди (одержані з премій) в Польськім торговельнім банку, який збанкрутував і тепер є під судовим доглядом. Також ПДВО льокувала свої фонди зі спекулятивними цілями і в инших банках, які закуповували на її рахунок і ризико ріжні безвартні акції. Тісні звязки ПДВО і збанкротованого банку обєднував президент ПДВО, який був членом Надзірної Ради, а давніше директором того банку.

Недавно відбулося зібрання вірителів збанкротованого банку, на якому постановлено на судово-карній дорозі виступити проти членів властей банку (дирекції і Надз. Ради) за надужиття тієї інституції. Таким чином на списку обвинувачених найдеться і президент ПДВО.

Що господарка ПДВО була „non plus ultra" легкодушности її керманичів, свідчить історія з фірмою „Труд". А саме ПДВО набула від фірми „Труд" патентову ліцензію амстердамської фірми „Nonplus" на будову залізно-бетонових домиків. Трансакцію переведено без згоди голяндської фірми з умовою вибудувати до 1926 р. 3.000 (три тисячі) домів. Домів досі нема, але втрати вже є.

Цих кілька прикладів хіба вповні ілюструють господарку ПДВО публичним грошем всупереч постановам закону, без згоди й попередньої апробати відповідних надзірних органів. Стягаючи асекураційні премії від перевантаженого податками й иншими данинами населення, переводячи брутальні екзекуції й секвестрації (які нераз кінчалися знищенням засеквестрованих предметів), ПДВО. не пощадила тих кріваввих грошей, видаючи їх самочинно на всякі спекуляційно-ґрюндерські інтереси.

Не жаліючи населення, не рахуючись з його зубожінням, ПДВО. незвичайно рахувалася з потребами своїх директорів і инших достойників. Вистане згадати, що в р. 1924 видано на тантієми для директорів і членів Ради 71.000 зол., що в інституції публичного характеру, теоретично необрахованій на зиск, не може мати місця.

Годиться ще додати, що директор ПДВО, Грубер, відповідаючи 28. січня ц. р. в адміністраційній комісії сойму на розторощуючий діяльність ПДВО. звіт Найв. Палати Держ. Контролі, отже виступаючи в поносовій ролі, попisався й деякими звичайними нісенітницями з ділянки свого „фахівництва". Розводячись над історією примусових і непримусових обезпечень (головна тема його відповіди!), між иншим „авторитативно" заявився він, що перед війною в Галичині 80 проц. сільських будинків було необезпечених, що — розуміється, викликало потребу примусової асекурації. Очевидно, є це фантазія — легко кажучи, — бо

Франції супроти цього є доказом, що між цими державами істнувало таємне порозуміння. „Як довго такі махінації — казав Бораг — будуть основою політики европейських держав, то нема й балачки про розброєння Европи".

З балканської політики.

Югославія, Франція, Італія.

Створення одноцілої політики між державами т. зв. Малої Антанти є давною мрією великих держав. З одного боку відношення до Мадярщини та Австрії, яка мріє про злуччя з Німеччиною, з другого і неполагоджені порахунки балканських держав Югославії, Болгарії та Греції, перівні їх настрої супроти СРСР, ще й своєрідна політика Румунії — все це складається на незбичку політичну плутанину. Тому такі держави як Франція та Італія пробують нав'язати з цими поодинокими державами нитки окремого порозуміння. Після переговорів Італії з Югославією прийшла черга на балачки югословянського мін. закорд. справ Нінчіча з Бріяном. Предметом розмови був балканський пакт Малої Антанти і окремий пакт Югославії з Італією та Францією. Ці пакти мають брати за зразок порозуміння Франції з Чехословаччиною щодо взаїмної допомоги. Всі ці розмови є ясні тільки в двох пунктах — у ворожім становищі до фальшування банкнотів на Мадярщині і надії Австрії, що вона приєднається до Німеччини.

Конґрес „Визволення".

У Варшаві радив на днях конгрес „Визволення". Взяло в ньому участь 800 делегатів з цілої держави. Обради відкрив голова партії Маліновський. Провідником нарад був віцемаршалок сенату Возьницький. Звіт з діяльности партії склав Маліновський, а з діяльности парляментарної репрезентації пос. Столярський, голова соймового клюбу „Визволення". Першого дня нарад 21. березня приняв конгрес резолюцію, в якій домагається повороту марш. Пілсудського до армії. Цілий конгрес розбився на три комісії: політичну, господарську і адміністраційну. Реферати виголошували посли Поньтовський, Липацевич, Маліновський, Рудзінський, Путек, Богуславський, Вижиковський, Кордовський і сен. Каліновський. На другий день 22. березня принято цілий ряд резолюцій, принятих комісіями. Між ними є домагання: зміни конституції в напрямі вибору президента шляхом загального голосування населення; знесення сенату; зміни виборчої ординації в напрямі введення союзу лістів і частинного скасування державної лісти; опозиції до теперішнього коаліційного уряду; висунути гасло створення селянсько-робітничого уряду. Конгрес висловився дуже гостро проти освітньої політики мін. Ст. Ґрабського. В обсягу самоврядування конгрес домагається відібрання старостам права на провід у повітових видлах і скасування всяких „сурогатів" самоврядування як Тимчасовий Самоуправний Виділ у Львові, Тимчасові воєвідські Ради і т. и. а також злучення (злиття) територіяльного самоврядування зі шкільним самоврядуванням. Крім того приняв конгрес ще цілий ряд резолюцій в справі податкової і господарської політики. Закінчився він одноцушним осудом для тих послів, що покинули ряди „Визволення".

„Lux in tenebris".

Пепесівська преса спішно реклямує варшавську конференцію соціялістичного „Сел. Союзу". Ця реклама поки-що здержлива, але прихильна. Мабуть пепесівці бачать в постановах конференції „Сел. Союзу" зачіпну точку до співпраці і політично-соціяльної однолінійности, мабуть в ньому шукають вони своїх побратимів в боротьбі з українською „буржуазією".

І справді, коли приняти, що зміст резолюцій „Сел. Союзу" є в своїй основі і головних тенденціях вірний, що він справді віддзеркалює політичне обличчя цеї селянсько-соціялістичної партії, то й не можна дійти до инших висновків. Реферуючи про варшавську конференцію „Сел. Союзу", ми поставили були знак запиту над змістом тих резолюцій, але досі ніде не появилося заперечення, хоч селянсько-соціялістичні посли мають під боком пепесівський „Роботнік". З другого боку важко допустити, щоби — будь що-будь — такий поважний орган дозволяв собі на жарти, тим більше, що винесені постанови і намічені напрямні йдуть якраз по лінії пепесівської ідеольоґії й пепесівської політики.

Резолюції „Сел. Союзу" зривають з ідеєю одноцілого національного фронту, заповідають боротьбу з комунізмом, зазначують своє окремішнє становище у відношенні до більшости Українського Клюбу, яке можна би назвати становищем суцільного ідеольоґічного терору тактичного шантажу, та проклямують одноцілість селянсько-робітничого фронту в Польщі.

Одноцілий національний фронт це заманка українського націоналістичного дрібноміщанства для затемнювання соціяльної свідомости широких народніх мас. Всі українські політичні партії (за винятком комуністичної, яка врештою є партією інтернаціональною) спираються на селянстві, яко головній базі української нації. Разом зі селянством иде трудова інтелігенція, яка не має своїх окремих інтересів під ніяким оглядом і яка є тільки продуктом й еманацією селянської маси. Инші соціяльні елементи українського народу є тільки in statu nascendi. Про суспільні кляси в европейському розумінні поки-що не приходиться говорити. Иншими словами: українська нація є під соціяльним оглядом майже одноцільною плитою, при чому національні інтереси тієї маси не суперечать її соціяльним змаганням і навпаки. З ширшого погляду, відкинувши доктринерські карлючки і наносну фразеольоґію, можна говорити тільки про деяке відмінне освітлення нашими партіями політичних і соціяльних явищ та про рід і градацію тактичних прийомів. Однозгідні щодо освітлення остаточної мети, признаючи конечність і неминучість боротьби за соціяльне визволення широких мас наші партії мають всі дані до створення одноцілого національного фронту, а життєва конечність, потреба оборони головних основ істнування нашої нації по цьому боці ризької смуги принаглює нас до цього. Є це імператив біжучого моменту. Особливо такі партії, як Українське Національно-Демократичне Обєднання і Українське Соц. Обєднання „Селянський Союз", правду кажучи, є від себе найменше віддалені. Теоретично „Сел. Союз" є соціялістично-демократичною партією, а Обєднання національно-демократичною, але в суті річи їх розділює не програмовість, не принціпіяльні розбіжности, тим більше не реальна діяльність, тільки якась специфічна „одержимість", яку в останніх часах почав проявляти „Сел. Союз". Удару в ідею й змагання до створення одноцілого національного фронту найменше можна було сподіватися з боку „Сел. Союзу". А, на жаль, з того боку прийшов удар, який справді не можна нічим иншим вважати, тільки наслідком затемнення здорового розуму або якоїсь негідної політичної спекуляції. Керманичі „Сел. Союзу" не хлопчаки, не вперті й невідповідальні політикани, але парляментарі, провідники і заступники народу, які повинні здавати собі справу зі своїх слів і своїх діл.

Описуючи свою політику — як говориться в декляративній частині резолюцій — на красні чинники, що „скупчуються біля ідеї незалежности і соборности України" селянсько-соціялістичні діячі не лише вдаряють в ідею національного фронту, себто ідею одного фронту українського народу, але й заповідають розбиття вже й так розбитого Українського Соймового Клюбу. „Сел. Союз", визнаючи демократичні принціпи, раптом перекидається на диктатуру, навіть не на диктатуру одної кляси, тільки на диктатуру одиниць, шістьох соймових послів своєї партії. Непрактикованим досі способом ті посли за посередництвом скликаної ними конференції гуртка людей кидають погрози на адресу Клюбу. Той Клюб в їхньому „неосоціялістичному" розумінні є тільки malum necessarium — так довго, як довго більшість Клюбу вгинається перед диктатурою селянсько-соціялістичних Льойд Джорджів. Клюб, який є одним з проявів національного фронту, має для них вартість тільки тоді, коли покірно й безоглядно буде піддаватися меншости репрезентованій „Сел. Союзом". Як бачимо, то й національний фронт є для них добрий, але під умовою, що керма спочиватиме в їх руках. Инакше гасло фронту є дрібнобуржуазним затемнюванням соціяльної свідомости мас. Ось як воно! Ніхто тієї соціяльної свідомости не прояснить — крім „селянсько-союзних" соціялістів і Льойд Джорджів. І якраз страх за те, що політичні великани зі „Сел. Союзу" можуть втопитися в національному фронті, є головним товчком відкинення ідеї національної єдности в питаннях політики і умовах нашого життя під Польщею.

„Сел. Союз" проклямує боротьбу з комунізмом, яко „елементом, ворожим ідеї незалежности України і зв'язаним з Росією" з одного боку, а створення одноцілого селянсько-робітничого фронту в Польщі з другого. Як бачимо, то „Сел. Союз" відкидає національний фронт з „дрібнобуржуазних" зі соціяльно-політичних мотивів, а соціяльний фронт (за який розпинається) з єдино послідовною соціялістичною партією з мотивів національно-політичних. Тут — треба признати — справу поставлено ясно, хоч непослідовно і нельоґічно.

За те мало ясности (хоч „Сел. Союз" поставив собі за завдання все прояснювати) міститься в одноцілім селянсько-робітничім фронті в Польщі. Хто і що складається на той фронт, що міститься в терміні „працюючі маси" і т. и. — ось питання, які домагаються ясности і докладнішого вясування. Бо хоч „селянсько-союзні" Льойд Джорджи думають, що вони вийшли на денне світло, то ми сміємо твердити, що вони блукають серед темряви, або спекулюють на наївність і глупоту громадянства.

И. Ч.

Зле з французькими фінансами.

Французька преса поставилась неприхильно до проєкту санації скарбу нового міністра фінансів Пере. З огляду на те побоюються, що дискусія над цим проєктом у парляменті скінчиться невдачею для нового уряду Бріяна. Буде це вже невідомо яка з черги невдача міністерства фінансів, щоби створити підставу для уряду, якого Ахилевою пятою є санація скарбу. Після цієї спроби можуть зрости голоси щодо потреби фінансової диктатури або парлямент буде розвязаний. Можна сумніватись, чи загаяння необхідної справи розвязки фінансової скрути причиниться до поліпшення ситуації.

Польські вязниці.

На засіданні варшавського сойму, під час дискусії про обставини у польських вязницях, промовляв посол жидівського кола д-р Іцхак, якого промова кидають невеселе світло на те, що діється в польській державі. Промовець почав від повідомлення мало-що не погоджених ... і судочин. У судових ... ще десь-колись стверджено недостачі ... вязнів. Вязниці ... відносини по вязницях не треба ... дуже ... Крім кількох добрих вязниць зі становища гігієни — всі інші незадовольнюючі. Замість 16 до 25 кубічних метрів повітря потрібних людині до правильного віддиху, деякі вязні мають лише від пів до двох метрів. З огляду на те, що нових вязниць нема змоги будувати, треба би поміркувати закон про ... „затримання" вязнів і відкладання кари. Треба би врешті положити край ... арештам, якими зловживають голосно на терені „Малопольщі Східньої", арештують людей за державну зраду, засуджуваних пізніше за инші провини. Промовець інтерпелює міністра справедливости, що зробили з суддями в процесі Штайгера та Єгера, обвинуваченими у фальшуванні протоколів та їх тенденційних виступах на арештованих! Комісія, що досліджувала вязниці свідчить тужливо, що арештантів бють. Промовець визнав, що ... у цій справі ... львівської поліції є скандальні. Акція поліції в справі Штайгера та Бессарабова була компромітуюча. Дарма, що ... деяких урядовців поліції X у Львові була перед згаданими процесами добре відома, коли від-граїли в них чималу ролю. Білий терор можна припинити лише тоді, коли заведеться лад, а не коли заперечується істнуючі факти.

Польська суґґестія.

Відгуки української університетської справи.

Французька „Correspondance Universelle" приносить дня 17-го ц. м. щось у роді спростування в справі своїх інформацій про проєкт утворення „секції українознавства при університеті в Кракові".

„П. Лозинський, проф. міжнародного права Українського університету в Празі пише нам, що український погляд у цій справі є зовсім ріжний від польського. Він додає, що — як це ми передавали в своїй інформації, — мала зібратись комісія польських і українських професорів, але з огляду на розбіжність думок про вибір місця осідку, як центра студій, справа лишилась завішеною: „Українські професори хотіли спочатку взяти участь у комісії. Але коли довідалися, що польський уряд не має наміру створити українського університету у Львові, лише секцію українознавства в Кракові, вони зреклися співучасти в цій комісії". П. Лозинський згадує також, „що вчені з українських політичних кол домагаються одноцільно приноровлення польського закону з 26. жовтня 1924 створення негайно Українського університету у Львові і що українські посли у варшавськім соймі поставили в цьому напрямі перед кількома днями, наглий внесок, який польська більшість відкинула". Врешті наш дописувач заперечує, буцім-то для заснування українського університету з усіма факультетами бракує наукових сил.

„З такою самою обєктивністю приводимо лист, який ми одержали від професора Стан. Дністрянського: „Не є правдою — пише він — що я згоджуюсь зі створенням українського факультету або секції українознавства (літератури, історії та теольоґії) при польськім університеті в Кракові або загально за якоюсь секцією українознавства при одним з польських університетів". І тепер на закінчення необхідно сказати, що в цю частину університетську справу вмішались деякі політичні українські кола і українські професори взяли назад свою згоду співучасти і тому справа створення секції українознавства мусіла бути відкладена. Одначе комісія почне знову свою працю, як, врештою, цього бажає собі польський уряд".

Стільки парижська телеграфічна агенція. Хто знає, як важко помі-